

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra hudební výchovy

Bakalářská práce

Marie Hoferková

Lidová píseň na Uherskohradištsku

Olomouc 2019

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Kružíková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem práci na téma Lidová píseň na Uherskohradištsku napsala samostatně s použitím uvedených zdrojů a pod vedením vedoucí práce.

V Olomouci dne

.....

vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí práce Mgr. Lence Kružkové, Ph. D. za její přístup a podporu při psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat rodině a všem, kteří mně při psaní této práce podporovali.

Obsah

Úvod.....	6
1. Slovácko.....	8
1.1 Geografické vymezení	8
1.2 Etnografické vymezení	8
2. Uherskohradištsko.....	10
2.1 Vymezení	10
2.2 Výroční obyčeje.....	11
2.3 Lidové tradice v současnosti	12
2.4 Odívání.....	14
2.5 Tanec.....	15
2.6 Festivaly lidové kultury	15
2.7 Folklorní soubory	16
3. Lidová píseň na Moravě.....	18
3.1 Badatelská činnost	18
3.2 Zpěvní příležitosti.....	18
4. Slovácká lidová píseň	20
4.1 Rytmika	20
4.2 Tóniny	21
4.3 Doprovod.....	22
5. Osobnosti.....	23
5.1 František Sušil	23
5.2. Valentin Lísa	23
6. Metodologie.....	25
6.1 Cíl bakalářské práce.....	25
6.2 Předmět bakalářské práce.....	25
6.3 Práce s literaturou a prameny	25

6.4	Hudební analýza písní.....	26
7.	Analýza písní.....	27
7.1	Metoda analýzy	27
7.2	Analýza lidových písní na Uherskohradištsku	27
7.3	Přehledová tabulka.....	49
8.	Diskuze.....	51
	Závěr	52
	Prameny a literatura	54

Úvod

Lidové písně jsou významným dědictvím po našich předcích a zároveň důležitým pramenem pro poznání dané lidové kultury. K hudbě jsem byla vedená od malička, ale se slováckou lidovou písní jsem se blíže setkala až v období dospívání, kdy jsem se aktivně účastnila folklorních událostí v naší obci. Byla to pro mě příležitost naučit se novým písním, se kterými se v běžných publikovaných zpěvnících nesetkám. Velmi mě zaujala jejich poetičnost a půvab, se kterým uměli lidé vyjádřit každodenní starosti i významné životní události. I přes současný zájem o lidovou kulturu a národopis, upadly některé písně v zapomnění. V této práci bych proto chtěla písně nejen představit po hudební stránce, ale zároveň připomenout ty, se kterými se dnes při běžných folklorních událostech již nesetkáme.

Uherskohradištsko je v centru pozornosti mnoha badatelů. V současnosti existuje mnoho prací zaměřujících na oděv, tanec, výroční obyčeje i každodennost. Přesto chybí literatura, která by se přímo věnovala lidové písni z této oblasti. Tato práce by měla přispět ke komplexnějšímu pojetí Uherskohradištska.

V teoretické části se zaměřím zejména na kulturu Uherskohradištska, lidovou a slováckou lidovou píseň. Praktická část bude obsahovat analýzu 22 lidových písní vybraných ze dvou sbírek. V analýze písní se zaměřím na jejich interpreta, tóninu písně, nejvyšší a nejnižší stupeň, stupně, na kterých píseň začíná a končí, takt, a pokud to bude možné, tak i tempo.

Cílem bakalářské práce je analyzovat lidové písně z oblasti Uherskohradištska ze sbírek Františka Sušila Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými a Valentina Lísy Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska. K realizaci cíle jsem využila dvě písňové sbírky, do nichž autoři zaznamenávali lokalitu sesbíraných písní a literaturu věnující se Slovácku, slovácké lidové písni a oblasti Uherskohradištska.

Bakalářská práce je obsahem rozčleněna do osmi kapitol. V první kapitole jsem vymezila Slovácko a představila možné názory na jeho polohu, geografické a etnografické rozdělení. Ve druhé kapitole prezentuji Uherskohradištsko, jeho kulturní život, zvyky a lidové projevy. Třetí kapitola pojednává o moravské lidové písni, badatelské činnosti a příležitostem, při které byla lidová píseň v běžném životě využívána. Ve čtvrté kapitole představuji hudební stránku slovácké lidové písně s jejími zvláštnostmi. Následující kapitola se věnuje především autorům použitých sbírek. Šestá, kapitola se věnuje metodě zpracování práce a analýze. Sedmá kapitola popisuje vybrané písně, které lokalitou zápisu spadají pod oblast Uherskohradištska.

V osmé kapitole jsem se věnovala problematice bakalářské práce a jejímu potenciálnímu využití.

Marie Hoferková

1. Slovácko

Slovácko svou rozlohou zasahuje do významné části Moravy. Již dříve se badatelé pokoušeli tuto komplikovanou oblast vymezit a rozčlenit do regionů kulturně blízkých. V následující kapitole si představíme ohraničení Slovácka s jeho dílčími regiony.

1.1 Geografické vymezení

Uherskohradištsko patří do národopisného regionu Slovácko, který je také známé pod starým názvem Moravské Slovensko.¹ Stanovit pevné hranice této oblasti není ovšem vůbec jednoduché a názory badatelů se mohou lišit. Při pokusu o geografickou specifikaci tohoto etnografického regionu použil Lubor Niederle v publikaci *Moravské Slovensko* kritérium jazyka a odívání. Vycházel tak částečně z jazykového bádání Františka Bartoše. Podle Niederleho se tedy Slovácko nachází na jižní Moravě s obcemi v okolí měst Uherské Hradiště, Uherský Brod, Kyjov, Hodonín, Břeclav, Strážnice, Napajedla, Bzenec, a Veselí nad Moravou.²

Podle J. Kalvani jsou přirozenými hranicemi Moravského Slovenska ze severovýchodu Jablunkovské Karpaty, ze severu pak vrcholky Bradlo, Buchlov a Ocásek, dále pak na východ říčka Trkmanka a řeka Dyje. Jižní hranici Moravského Slovenska potom tvoří řeka Morava, na kterou navazují výběžky Bílých Karpat.³

1.2 Etnografické vymezení

Vzhledem k značné rozmanitosti lidové kultury lze Slovácko rozdělit do několika etnografických celků. Přejížděnou oblast v západní části Slovácka tvoří tzv. Hanácké Slovácko. Jeho přesná rajonizace je ovšem značně komplikovaná vzhledem k tomu, že Hanácké Slovácko nese současně prvky Hané i Slovácka. K jeho hraničním obcím patří na východě Podivín, Žižkov, Velké Bílovice, Nový Poddvorov, Starý Poddvorov, Čejkovice, Vrbice, Krumvíř, přes Strážovice až po řeku Kyjovku. Centrum severního Hanáckého Slovácka je město Klobouky u Brna. Západní oblast se táhne od Klobouků u Brna po Hustopeče. Poslední oblastí Hanáckého Slovácka je jižní svah Ždánického lesa.⁴

V oblasti Bílých Karpat se nachází dvě etnografické oblasti, a to moravské Kopanice a Horňácko. Další, rozsahem významnější částí, je tzv. Dolňácko. Tento pojem označuje oblast

¹ HÚSEK, Jan a Antonín BOHÁČ. *Moravské Slovensko*, s. XIII.

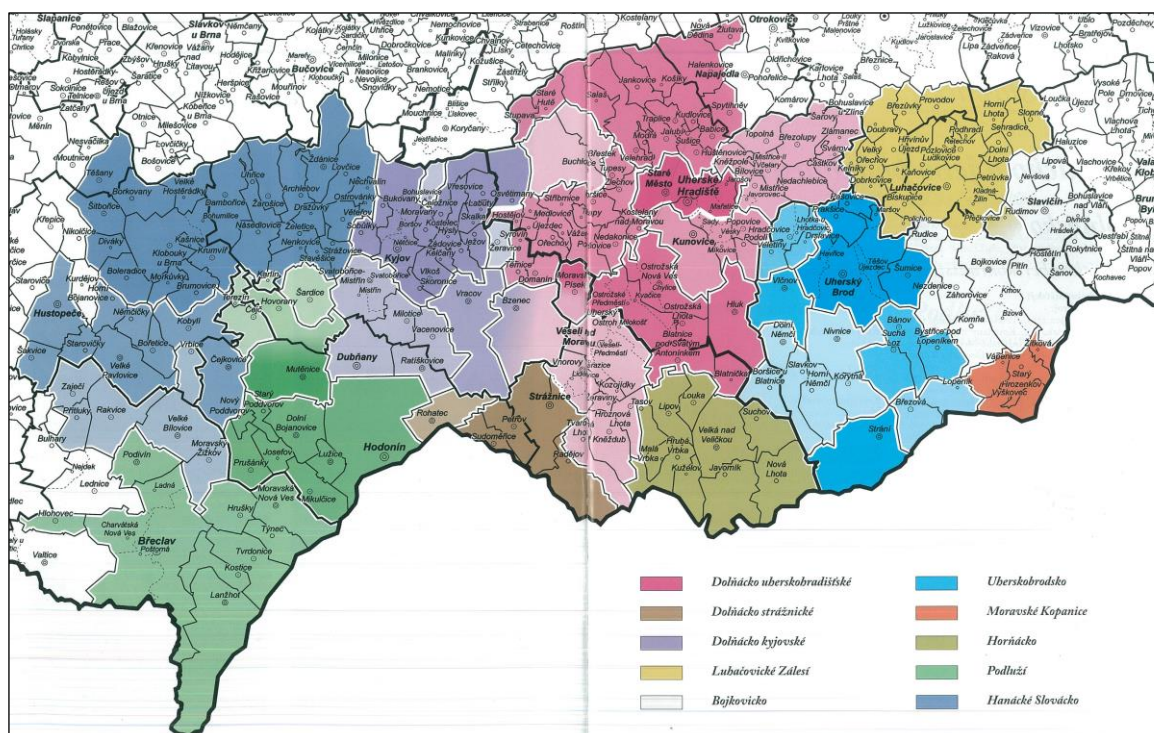
² TAMTÉŽ, s. 3.

³ TAMTÉŽ, s. 5–6.

⁴ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*, s. 17–18.

středního Pomoraví. Jde o pojem nově zaužívaný a jeho vymezení se u starších autorů částečně liší. V současnosti se Dolňácko rozlišuje podle městských center na uherskohradištské, strážnické a kyjovské. Dalším regionem na území Moravského Slovenska je Podluží. Oblast lze vymezit městy Hodonínem a Břeclaví, z obou stran sevřenou řekami Dyjí a Moravou.⁵

Pomezím, dnes již ovšem zaniklým regionem, je Zálesí. Tato stará oblast tvořila předěl mezi Valašským a Slovákem a vůči oběma regionům se ostře nevymezovala. V současnosti se pojem používá v souvislosti s luhačovickým Zálesím, jenž tvoří předěl mezi Hanou, Valašskem a Slovákem.⁶

Obr. 1: Regiony Slováků⁷

⁵ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*, s. 19–21.

⁶ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*, s. 23.

⁷ DVOULETÝ, Michal. *Na paletě krojů: slovácké slavnosti vína a otevřených památek Uherské Hradiště*, s.368–368

2. Uherskohradištsko

V této práci budeme používat pro vymezený region termín Uherskohradištsko. Tento region však nemá pevné hranice a badatelé, kteří s tímto termínem pracovali, podřizovali jeho vymezení předmětu svých prací. V následující kapitole si výše zmíněný kraj nejen geograficky vymežíme, ale také se seznámíme s jeho osobitou kulturou.

2.1 Vymezení

Jak už jsme si výše ujasnili, Uherskohradištsko spadá geograficky i kulturně do etnografické oblasti slováckého Dolňácka, chceme-li uherskohradištského. Romana Habartová vymezuje uherskohradištské Dolňácko do oblasti v okolí měst Uherské Hradiště, Kunovice, Hluk a Veselí nad Moravou.⁸

Pro účel této práce si vymežíme mnohem menší kulturní celek. Možností, jak blíže definovat Uherskohradištsko, se nabízí hned několik. Jedním z kritérií může být způsob odívání. V současnosti je totiž uherskohradištské Dolňácko rozděleno do několika krojových typů. Můžeme zde najít typ uherskohradištský s polešovickou, velehradsko-spytihněvskou, staroměstsko-jarošovskou a bílovskou dílčí variantou, dále pak kroj buchlovický, kunovický, uherskoostrožský a veselský⁹. Pokud bychom se řídili tímto kritériem, narazily bychom na problém týkající se změn oblékání probíhajících v minulém století. Příkladem může být městská část Uherského Hradiště Sady, kde se v první polovině minulého století nosil kunovský kroj, postupně však ženy přešly k nošení mařatického kroje, který spadá pod staroměstsko-jarošovskou variantu. Díky tomu můžeme v jedné městské části současně nalézt dva zcela odlišné typy krojů.¹⁰

Dalším možným kritériem může být tanec, v tomto případě mužský tanec verbuňk. Vymezení, které používá J. M. Krist pro vytyčení oblasti uherskohradištského stylu verbuňku se částečně překrývá s krojovými typy. Jeho pojetí Uherskohradištska je však rozšířeno o obce

⁸ DVOULETÝ, Michal. *Na paletě krojů: slovácké slavnosti vína a otevřených památek Uherské Hradiště*, s. 368–369.

⁹ TAMTÉŽ, s. 370.

¹⁰ TAMTÉŽ, s. 190.

v okolí Kunovic, jenž spadají pod kunovský typ kroje a město Hluk¹¹, které z Kristova výčtu jako jediné spadá do ostrožského typu kroje.¹²

V této práci se budeme držet vymezení respektující nejen kulturní odlišnosti, ale i přírodní reliéf krajiny. Jedná se o oblast přilehlou k řece Moravě, obklopenou ze severovýchodu Chřiby a ze západu Vizovickou vrchovinou. Jižní hranice oblasti tvoří spojnice jižních úpatí obou vrchovin. Od kritéria striktně oděvního je toto pojetí Uherskohradištska rozšířeno o buchlovickou a kunovickou variantu kroje a zahrnuje tak i obce, které jsou dnes součástí města Uherské Hradiště, ale spadají pod jiný typ kroje.¹³ Toto ohraničení zahrnuje také obce, které se nacházejí na jihovýchodních svazích Chřibů a jsou ze všech směrů obklopeny uherskohradištským typem kroje, ale sami nosí buchlovickou variantu.¹⁴

2.2 Výroční obyčeje

Výroční lidové obyčeje doprovázely rytmus pravidelných zemědělských prací. Zimní období obyčejů bylo ohraničeno svátkem svaté Kateřiny a koncem masopustu. Děti bývávaly obdarované pouze na sv. Mikuláše. Jeho maskou byl kostým biskupa v doprovodu anděla a čerta. 13. prosince obcházely hospodářství Lucky, aby předvedly mytí chalup. Období Vánoc bylo spojeno se sousedskými návštěvami a zpěvem vánočních koled. Na svátek sv. Štěpána se vyměňovali „pacholci“ a na Nový rok zase děvečky. Masopustní období po Novém roce bylo obdobím tanečních zábav zakončeno fašanky s obchůzkou maškar a taneční zábavou. Pochováním basy skončil čas zábav a nastalo postní období spojeno s jarními obyčejí. Na Smrtnou neděli se vynášela slaměná Mařena. Od Zeleného čtvrtku, kdy ustalo zvonění zvonů, do bílosobotního rána chodívali chlapi s řehtačkami. O Velikonočním pondělí chodívali chlapi s „tatarem“ po děvčatech a koledovali si malovaná vajíčka. Na svatodušní svátky objížděla družina Jízdy králů v čele s králem v ženských šatech vesnice a vybírala peníze, za které večer pořádala taneční zábavu. Hospodářský rok byl završen hodovou slavností. Obec předala „stárkům“ symbolické právo na konání hodové zábavy.¹⁵

¹¹ KRIST, Jan Miroslav. *Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska: (Doprovodná publikace ke stejnojmenné videokazetě): Řada druhá. Mužské taneční projevy*, 10–12.

¹² HÚSEK, Jan a Antonín BOHÁČ. *Moravské Slovensko*, s. 107.

¹³ DVOULETÝ, Michal. *Na paletě krojů: slovácké slavnosti vína a otevřených památek Uherské Hradiště*, s. 190.

¹⁴ TAMTÉŽ, s. 370.

¹⁵ *Uherskohradištsko*, s. 340–346.

2.3 Lidové tradice v současnosti

Slovácké hody

Mezi nejvýraznější projevy tradiční lidové kultury v současnosti jsou považovány hody. Usuzuje se, že jejich původním smyslem bylo poděkování za úrodu po podzimním sklizení úrody.¹⁶ Oproti jiným regionům Slovácka jsou hody na Uherskohradištsku a jeho okolí jedinečné ve svém symbolu – hodovém právu. Termíny hodů se v jednotlivých obcích liší. Období konání hodů na Uherskohradištsku bylo na podzim, konkrétní termíny se ovšem obec od obce lišily. Až císař Josef II. sjednotil hody do jednoho termínu, aby zabránil zanedbávání zemědělských prací v obdobích hodování. Postupem času však došlo k rozrůznění termínů.

V současnosti se v mnoha obcích slaví hody císařské o třetí neděli v říjnu, hody republikánské kolem 28. října, patronské hody, či hody při příležitosti posvěcení kostela. Dalším častým termínem hodů, je svátek sv. Martina (Nedachlebice, Kudlovice...) nebo svátek sv. Kateřiny, kterou je podzimní období konání hodů završeno (Bílovice, Huštěnovice...)¹⁷

Hody jsou příležitostí, kdy se chasa schází často několik měsíců dopředu, aby se naučila lidovým písním a tancům, které potom v průběhu hodů při různých příležitostech předvádí. Samotnou hodovou slavnost předchází příprava, kdy se zdobí obec, nebo domy stárek a stárků tureckým šátkem, chvojím, či krušpánkem. V některých obcích se staví před domy stárků jehličnaté stromky ozdobené krepovými růžemi.¹⁸

V současnosti se hody konají o víkendu a hodové dozvuky o týden později.¹⁹ Důležitou součástí hodů je průvod chasy pro stárka, stárku, která stárkovi předává hodové právo a starostu předávajícího povolení hodů. V některých obcích se stále udržuje tradice starších a mladších stárků. Vyvolávání stárků je charakteristické veršovanými vyvolávačkami nebo uvítací řečí stárků. Hodování se zakončuje zábavou v kulturním domě.²⁰

*„Pravda chaso,
už sme přešli celú dědinu,
eště sme nenašli tú švarnú děvčinu.*

¹⁶ TARCALOVÁ, Ludmila. *Hody s právem na Uherskohradištsku*. s. 5.

¹⁷ TAMTÉŽ, s. 11–14.

¹⁸ TAMTÉŽ, s. 17–21.

¹⁹ TAMTÉŽ, s. 23.

²⁰ TAMTÉŽ, s. 65–75.

*Děvčátko veselé, švarné,
šak nám to chození nebude marné.
Už jsme přešli celé Březolupy
a míříme na Bílovice
a tu nám dobří lidé řekli:
Spěchejte velice.
U Pavlíků mají šikovné děvčice.
Děvčice červené, jak vínko z pohárka,
šak jedna může byt aj naša stárka.
Vedu ti, děvčico, všechny březolupské
chlapce aj děvčice,
kteří sú dnes veselí velice.
Otvíraj, stárečko, dveře aj okénko,
ať žádného nebolí to jeho srdénko.
Otvíraj dveře a nenech nás tu stát,
chceme sa na to právo podívat. “²¹*

Fašank

Jinou významnou kulturní událostí obcí na Uherskohradištsku je fašank, někdy nazývaný také jako masopust či končiny. Masopustem se rozumí celé období mezi svátkem Třech králů a Popeleční středou, kterou končí období zábav, ale například i svateb. Tomuto ukončení obvykle předchází masopustní obchůzka. Přestože jádro tradice je stejné, praxe se v jednotlivých obcích může lišit podle místních zvyků.

Pojďme se tedy seznámit s průběhem masopustní tradice v jedné z lokalit Uherskohradištska, Sadech, části města Uherské Hradiště. V Sadech probíhá masopustní obchůzka ve formě veselého průvodu maškar. Účastníci průvodu v maskách zvířat, profesí či sportovců obcházejí dům po domu, kde jim jsou nabídnuty k pohoštění tradiční koblíhy, nebo jsou obdarováni slaninou připíchnutou na rožeň. V poslední době se místní snaží připomenout staré zvyky spojené s oslavami a obchůzku zpestřují hudebním doprovodem v podobě cimbálové muziky a předvedení tance *pod šable* při večerní zábavě.²²

²¹ TARCALOVÁ, Ludmila. *Hody s právem na Uherskohradištsku*. s. 69.

²² PILÁT, Zdeněk. *Od Derfle k Sadům: kapitoly z dějin obce*, s. 201–203.

2.4 Odívání

Lidové kroje, které jsou pro danou oblast typické, prošly v průběhu času vývojem, a proto se ve starší literatuře můžeme setkat s jiným rozdělením oblastí. Příkladem může být obec Stříbrnice, kterou dnes řadíme do varianty uherskohradištského kroje s odstínem polešovického.²³ Ve starší literatuře se můžeme setkat se zařazením Stříbrnic do oblasti podhoráckého kroje s buchlovickým odstínem.²⁴ Tyto možné nesrovnalosti v literatuře mohou být způsobeny změnou způsobu oblékání v dané obci. V již zmíněných Stříbrnicích tedy došlo ve 20. století ke změně z původního buchlovského kroje na polešovický odstín uherskohradištského kroje.²⁵ V této práci se ale budeme věnovat současné podobě odívání.

Ve výše vytyčené oblasti je nejdominantnější variantou kroje typ uherskohradištský. Tento typ je ještě rozdělen na několik variant s jemnějšími odstíny, pro zevrubný popis si vystačíme s krojem, který se nosí přímo v Uherském Hradišti.²⁶

Ženská sukně svátečního kroje se skládá ze dvou částí. Ta přední, nazývaná fěrtúšek, bývá ušitá nejčastěji z brokátu. Zadní sukně se nazývá šorec. Šorce se šijí z černého klotu a zdobí se žlutou výšivkou přes vrapy. Dívka má kolem pasu obvázanou bílou stuhu s květinovým motivem. Stuha je zepředu uvázaná na mašli a volně splývá až po konec fěrtúšku. Zezadu se na šorec přivazují tráčky, čímž rozumíme květinovou stuhu na černém podkladě volně splývající ve dvou pruzích až po konec sukně. Dámské hustě navrapené rukávce jsou zakončeny volány s dírkovanou výšivkou. Na ramenou rukávců jsou našité dva pruhy žluté výšivky. Jedna výšivka tvoří pruh kolem krku, druhá přednici. Kordulky se šijí ze světlých brokátů a jsou zdobeny portou a květovanou stuhou. Hlava je zakrytá tureckým šátkem uvázaným na záušnice. K tomuto kroji patří vysoké haklíkové boty s lakovanou horní částí.

Mužský sváteční kroj se skládá ze soukených kalhot a kordule s červenou výšivkou, která je pro tuto dílčí oblast typická. Kalhoty jsou opásané koženým řemenem a do poklopce se vkládá červeně vyšíváný čtvercový kapesník. Pod kordulu se obléká bílá dudová košile zdobená červenou výšivkou a „kytkami“ z kamrholové vlny. Na límec, ramena a přednici dudovice se

²³ DVOULETÝ, Michal. *Na paletě krojů: slovácké slavnosti vína a otevřených památek Uherské Hradiště*, s. 370.

²⁴ HÚSEK, Jan a Antonín BOHÁČ. *Moravské Slovensko*, s. 108–109.

²⁵ DVOULETÝ, Michal. *Na paletě krojů: slovácké slavnosti vína a otevřených památek Uherské Hradiště*, s. 164.

²⁶ TAMTÉŽ, s. 370.

našívají pruhy vyšívání. Hlava mládenců je pokryta černou baranicí s voničkou a kosírky. K tomuto kroji muži obouvají černé vysoké holínky.²⁷

2.5 Tanec

Tanec se neodmyslitelně pojí s lidovým projevem a hudbou. Typickým tancem vyskytujícím se v oblasti Uherskohradištska je tzv. sedlcká.²⁸ Názvy tanců sedlcké jsou obvykle odvozené podle názvů obcí: např. staroměstská či částkovská.²⁹ Tanec se tančí v páru a vyskytují se v něm převážně dvě figury, a to zpěv a víření. Některé tance jsou ještě obohaceny o třetí figuru, kdy se dívka sama točí nebo podtáčí pod rukou a chlapec „cifruje“.³⁰

Naopak slovácký verbuňk je ryze mužský taneční projev. Tanec se tančí hromadně, přičemž každý tanečník ve svém tanečním projevu reprezentuje sám sebe. Původ tance se odvozuje od vojenských odvodů, které se u nás prováděly ještě na konci 18. století. Častým tématem písní verbuňku je proto vojna. Verbuňk se skládá z předzpěvu, kdy skupina tanečníků stojí v půlkruhu. Po ní následuje pomalá a rychlá taneční část, při které tanečníci cifrují. Takt pomalé části je čtyřčtvrťový, rychlé pak dvoučtvrťový.³¹

2.6 Festivity lidové kultury

Kunovské léto

Dětský folklorní festival Kunovské léto započal svou tradici v roce 1994. Mimo pořadatele, kterým je občanské sdružení Kunovjan, se na festivalu podílí i město Kunovice, Uherské Hradiště, Ministerstvo kultury ČR, kraj a jiní sponzoři. Jeho cílem byla reprezentace regionálních dětských folklorních uskupení s rozšířením o zahraniční soubory a od roku 2000 se stává oficiálně mezinárodním festivalem. Od té doby hostil folklorní soubory z Evropy i ze světa. Kromě reprezentace souborů jsou návštěvníci festivalu seznámeni s lidovým řemeslem a nositeli tradic.³²

²⁷ TAMTÉŽ, s. 42–44.

²⁸ JELÍNKOVÁ, Zdena. *Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska: popisy tanců ke stejnojmenné videokazetě: Díl VII.. část 2. Slovácko*, s. 63.

²⁹ TAMTÉŽ, s. 64

³⁰ TAMTÉŽ.

³¹ KRIST, Jan Miroslav. *Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska: (Doprovodná publikace ke stejnojmenné videokazetě): Řada druhá. Mužské taneční projevy*, s. 13–14.

³² Dostupné z: <http://www.kunovske-leto.cz/o-festivalu-informace-o-akci>.

Slovácké slavnosti vína a otevřených památek

Účelem akce je ve dvou dnech představit kulturu Slovácka, folklorní soubory, cimbálové muziky a dechové kapely. Součástí slavností je také ochutnávání burčáku či jiných regionálních potravin.³³ Sobotní program se začíná průvodem, kterého se zúčastní až několik tisíc krojovaných, poté následuje prezentace jednotlivých mikroregionů na stanovištích. Neděle je věnovaná kultuře, památkám a hodnocení vystavených vín.³⁴

2.7 Folklorní soubory

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století se postupně začal projevovat úpadek tradičního lidového projevu. Ve snaze zabránit rozpadu tradiční kultury se začalo vyvíjet úsilí, které mělo uchovat dědictví předků. Folklor začal být předmětem muzejních expozic a veřejného předvádění. Již na počátku dvacátého století začaly vznikat první slovácké krúžky. V polovině dvacátého století nastala éra rozmachu folklorního hnutí, a tak ve čtyřicátých a padesátých letech začaly masivně vznikat soubory lidových písní a tanců. Tyto soubory ve svých aktivitách přistupovali k folkloru buď bez dějového rámce, nebo do svých vystoupení začaly zařazovat scénické prvky. Se vznikem souborů postupně rostla i umělecká úroveň projevu.³⁵

I v současné době se můžeme na Uherskohradištsku setkat s množstvím tanečních nebo hudebních uskupení. Pojďme si proto některé z nich představit.

Soubor písní a tanců Dolina

Folklorní soubor Dolina vznikl a dodnes působí ve Starém Městě v okrese města Uherské Hradiště. Jeho počátky sahají do roku 1956 a jsou spojeny s osobností Jana Vojtíka, který se posléze stal jejím vedoucím.³⁶ Inspiraci k činnosti čerpá Dolina z moravsko-slovenského pomezí, rozšířené o tance slovenské Myjavy.³⁷

Včelaran

³³ Dostupné z: <http://www.slavnostivinauh.cz/o-akci>.

³⁴ DVOULETÝ, Michal. *Na paletě krojů: slovácké slavnosti vína a otevřených památek Uherské Hradiště*, s. 20–25.

³⁵ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*, s. 327–333.

³⁶ Dostupné z: <http://fsdolina.cz/o-nas/historie/>.

³⁷ Dostupné z: <http://ww.fsdolina.cz/o-nas/jevistni-zpracovani/>.

V současnosti nese soubor oficiální název Folklorní soubor Včelaran, z.s..³⁸ Včelaran je nositelem tradice hudecké muziky z Bílovic již od svého vzniku v roce 1960. Proto je i jejich repertoár úzce vymezen oblastí Bílovic, popřípadě luhačovického Zálesí. Soubor se aktivně zapojuje do dění kolem lidových i nově vzniklých tradic.³⁹ Při folklorním souboru působí také CM Včelaran.⁴⁰ Svá vystoupení předvádí na kulturních akcích a festivalech a zároveň je pořadatelem folklorního festivalu Setkání pod lipú.⁴¹

Cifra

Tradice Folklorního souboru Cifra Lenky Kraváčové není tak dávná, jako u jiných souborů, i přesto si cifra za devatenáct let svého působení si mezi soubory vybudovala velkolepé renomé. Inspiraci v umělecké činnosti čerpá z lidové kultury Slováků a Slovenska.⁴² Z oblasti Uherskohradištska řadí do svého repertoáru tance z Bílovic, Starého Města a mužský tanec verbuňk.⁴³

Pentla

Boršický folklorní soubor Pentla zahájil své působení v roce 1987. Při svých vystoupeních svým repertoárem reprezentují oblast Dolňácka. Ve své domovské obci se snaží oživit lidové tradice, pořádají vánoční a velikonoční koncerty, fašank, burčákové slavnosti a císařské hody s právem. Na svých vystoupení spolupracují s cimbálovou muzikou Pentla.⁴⁴

³⁸ Dostupné z: <http://www.vcelaran.cz/historie-souboru-id-125.html>.

³⁹ LAPČÍK, Miroslav. *50. výročí národopisného souboru Včelaran*.

⁴⁰ Dostupné z: <http://www.vcelaran.cz/cimbalova-muzika-id-88.html>.

⁴¹ Dostupné z: <http://www.vcelaran.cz/setkani-pod-lipu-id-87.html>.

⁴² Dostupné z: www.fscifra.eu/#About.

⁴³ TAMTÉŽ.

⁴⁴ Dostupné z: <http://www.pentla.com/>.

3. Lidová píseň na Moravě

Již od historie se člověk nechával obklopovat hudbou, uchovával ji, ale zároveň byl i jejím tvůrcem. Jeho tvorbu ovlivňovalo především prostředí, ve kterém se pohyboval.⁴⁵ Píseň sloužila jako umělecký vyjadřovací prostředek a doprovázela slavnostní okamžiky i lidskou každodennost, všednost. Toto umění bylo předáváno zvláště ústním podáním. Tudíž na podobu písně mělo vliv nejen prostředí, ve kterém byla přednesena, ale také samotná interpretace zpěváka.⁴⁶

3.1 Badatelská činnost

O lidové písni ze staršího období se nám nedochovalo příliš mnoho dokladů. To se ovšem změnilo v období 19. století, které přineslo zájem o lidovou tvorbu a sběratelskou činnost. Významnou osobností zabývající se lidovou tvorbou venkova byl František Sušil. Svou rozsáhlou sběratelskou činností publikoval ve třech sbírkách, z nichž nejrozsáhlejší byla poslední z nich – Moravské národní písně s nápěvy do textu vřazenými, která postupně vycházela v 50. letech 19. století. Jiným významným sběratelem lidové tvorby na Moravě byl František Bartoš, který ve spolupráci s Leošem Janáčkem vydal *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřazenými* a *Národní písně moravské*. Leoš Janáček byl zároveň jeden z prvních hudebních teoretiků zaměřující se na moravskou lidovou píseň. Badatelská činnost specializující se na hudební folklor se ještě více rozvíjela ve 20. století. K obecným sbírkám přibývaly sbírky mapující tvorbu dílčích podoblastí a menších regionů. Z publikací můžeme vybrat např. *Zpěvy moravských kopaničářů* Josefa Černíka z roku 1908 nebo později vydané *Lidové písně z Hustopečska*. Dalšími autory sbírek lidových písní byli např. Valeš Lísa, Ferdinand Tomek nebo Vladimír Úhela.⁴⁷

3.2 Zpěvní příležitosti

V lidové písni se nejčastěji setkáme s motivy milostnými. V písních o lásce jsou cit i zklamání vyjádřeny velmi poetickým způsobem nebo i žertem. Humor v písni byl také prostředek, jak pranýřovat lidské zlozvyky nebo vtipkovat na účet různých řemeslech. Zvláštní část tvoří písně o vojenských odvodech nebo písně zbojnické. Epické, často velmi tragické prvky nesou písně baladické. Další významnou skupinou jsou obřadní písně. Tyto písně se

⁴⁵ PAJER, Jiří. *Svět lidové písně*, s. 7.

⁴⁶ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*, s. 275

⁴⁷ TAMTÉŽ, s. 275–277.

zpívaly pouze při výjimečných událostech, ke kterým byly určeny. Obvyklou událostí, kterou doprovázely obřadní písně, byl sňatek se všemi jeho tradičními částmi. Z obřadních písní se dále dochovaly např. pohřební pláče. Specifickou skupinu tvoří písně určené k přednesu v přírodě. Tyto „halekačky“ či „hojačky“, jak se jim také říká, doprovázely pastevectví, zemědělské práce nebo je zpívaly děti při hrách v přírodě.

Samostatnou skupinu tvořily písně spojené s výročními obyčejí. Tyto písně byly pevně spojeny s kalendářní příležitostí, při které byly zpívány.

Taneční písně byly nejčastěji dvoudobé pro točivé tance, nebo třídobé pro slavnostní tance. Zvláštní skupinu tvořily písně určené mužským sólovým projevům – verbuňk a odzemek. Tyto písně bylo možné zpívat i táhlým způsobem s narušenou rytmickou stavbou.⁴⁸

⁴⁸ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*, s. 277–280.

4. Slovácká lidová píseň

Oblast Moravského Slovenska se vyznačuje osobitým hudební projevem. Proto ke ztvárnění lidové písně si interpret těžko vystačí pouze s pečlivým notovým zápisem. Lidová píseň se těsně pojí s konkrétní oblastí, s jejími nositeli a tvůrci.⁴⁹

4.1 Rytmika

Jedním ze specifik písní Moravského Slovenska jsou sčasovky.⁵⁰ Tímto výrazem rozumíme termín vytvořený Leošem Janáčkem označující rytmiku. Sčasovka, na rozdíl od rytmu, zahrnuje i vyjádření nálady skladby či emocionality, která souzní s obsahem slov.⁵¹ Sčasování písní se stalo jedním z kritérií, kterým se badatelé ve svých pracích o lidové písni zabývali. V lidovém zpěvu oblasti Moravského Slovenska můžeme svérázných pravidelných sčasovek nalézt hned několik.

Pro první z nich je charakteristické střídání krátkých a dlouhých hodnot not. Důležitým rysem pro tento typ je jejich vzájemný poměr. Tento vzájemný vztah je měřítkem pro míru emocionality, která je v písni vyjádřena.

a)

b)

Jinou sčasovkou, se kterou se v dané oblasti můžeme setkat, je sčasovka čardášová. Její rytmus se vyznačuje synkopami a bývá užívána v tanečních písních.

a)

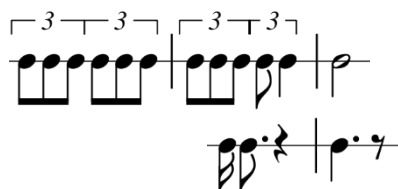

b)

Ustálené sčasovky se nevyskytují v celém regionu Slovácka, setkáme se s nimi především v moravských Kopanicích.

a)

b)

⁴⁹ HÚSEK, Jan a Antonín BOHÁČ. *Moravské Slovensko*, s. 602.

⁵⁰ Tamtéž, s. 602.

⁵¹ *Slovník české hudební kultury*, s. 821.

Mimo písně s pravidelnou sčásovkou můžeme na Slovácku narazit i na písně rytmicky méně pravidelné. Tyto písně se vyznačují velkým rozdílem mezi střídajícími se dlouhými a krátkými dobami. Mají táhlý ráz.

Výše uvedené sčásovky se od jiných oblastí odlišují, a můžeme je tedy v souvislosti s ostatními regiony pokládat za jedinečné. Neplatí ovšem, že bychom se v oblasti Slovácka nesetkali i se sčásovkami společnými pro lidové písně napříč více oblastmi.

Současně s písněmi táhlými se na Slovácku můžeme setkat s písněmi s pravidelnou rytmikou typickou pro písně z Čech nebo písněmi triolovými.⁵² Podle Josefa Černíka ve slovácké písni mírně převažuje dvoudobý takt nad třídobým.⁵³

4.2 Tóniny

Další vlastností, kterou můžeme u lidové písně sledovat, je zastoupení tónin. Ze Sušilovy sbírky vyplývá, že v oblasti Slovácka mírně převažují mollové tóniny. Dalším rysem slovácké písně je výskyt posuvek typických pro staré církevní tóniny. Nemělo by nás proto překvapovat, jestliže se v mollovém tónorodu setkáme např. s velkou sextou, v durovém tónorodu se zvětšenou kvartou či malou septimou vyskytující se v obou typech tónorodů. Podle jedné z teorií se jejich přítomnost odvíjí od vlivu církevního chorálu na lidovou tvorbu. K tomuto jevu mělo docházet i opačně. Mezi církevní a lidovou hudbou tedy docházelo k obousměrnému působení.

Avšak podle Josefa Černíka nepředstavují přidané posuvky v lidových písních příslušnost k církevní tónině, ale jsou alteracemi tónů v rámci moderních tónin. Ne vždy tedy mohlo dojít k ovlivnění církevní hudbou. Tento názor koresponduje s existencí kolísavých intervalů, kdy se např. v mollové písni může vyskytovat současně velká a malá sexta. Nejedná se však o dórskou sextu, jak bychom se mohli domnívat, ale o alterovaný VI. stupeň v mollové tónině. V případě, kdy nelze přímo historicky doložit původ písně v církevní tónině, neřadíme píseň mezi staré církevní tóniny, ale předpokládáme, že uvedené posuvky jsou alterovanými tóny moderní stupnice, jejichž funkcí vyjádření nálady a emocionality písně.⁵⁴

⁵² HÚSEK, Jan a Antonín BOHÁČ. *Moravské Slovensko*, s. 602-608.

⁵³ TAMTÉŽ, 615–616.

⁵⁴ TAMTÉŽ.

4.3 Doprovod

Způsob doprovodu písní se v průběhu dějin měnil. Mezi nástroje používané v oblasti Uherskohradištska patřila „handrlácká“ píšťala. Jednalo se o malou bezovou píšťalu s jednou spodní dírkou a dvěma až třemi vrchními dírkami.⁵⁵

Údajně nejstarším typem hudebního uskupení byly gajdy a dvoje housle.⁵⁶ Muzika „gajdošská“, jak ji také nazýváme, mohla být zároveň doprovodnou muzikou k tanci. Na Uherskohradištsku bychom se s ní setkali např. v Kunovicích. Jiná možná podoba hudebního doprovodu tance byla tzv. hudecká muzika. Postupem času se však způsob doprovodu tanců měnil tak, že gajdošskou a hudeckou muziku vystřídal štrajch, nebo nověji dechovka. Dnes je tanec k doprovodu tance používá cimbálová muzika⁵⁷, jejíž rozvoj byl markantní až ve čtyřicátých a padesátých letech.⁵⁸

⁵⁵ HÚSEK, Jan a Antonín BOHÁČ. *Moravské Slovensko*, s. 632–633.

⁵⁶ TAMTÉŽ s. 630.

⁵⁷ JELÍNKOVÁ, Zdena. *Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska: popisy tanců ke stejnojmenné videokazetě: Díl VII.. část 2. Slovácko: Dolňácko*, s. 67.

⁵⁸ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*, s. 302.

5. Osobnosti

Z Uherskohradištska pochází mnoho osobností, kteří se vyznamenali na poli kulturním. Jedou z nich byl Jaroslav Čech, který se zabýval sběrem lidových písní, působil v cimbálových muzikách, komponoval hudbu pro Slovácké divadlo a věnoval se také pedagogické činnosti. Od roku 1956 se stal uměleckým vedoucím souboru Hradišťan.⁵⁹ Jako další významnou osobnost Uherskohradištska lze považovat Jiřího Pavlicu, který se ve své tvorbě někdy nechává inspirovat folklorem.

Následující podkapitoly tvoří medailonky autorů, jejichž sbírek byly vybírány písně k analýze.

5.1 František Sušil

Významným badatelem v oblasti hudebního folkloru je rousínovský rodák František Sušil. Narodil se 14. června v již zmíněném Rousínově a zemřel 31. května roku 1868 v Bystrici pod Hostýnem. Ve svém životě se jako katolický kněz věnoval nejen teologii, ale díky zájmu o lidovou píseň také sběratelské činnosti a vydavatelství. V období studií se nadchl myšlenkami Johanna Gottfrieda Herdera a začal se zabývat lidovou písní. Aktivně se věnoval hudbě, díky čemuž byl schopný zapisovat i nápěvy písní, které sbíral.

První sběratelskou činnost provedl už mezi léty 1824–1828. Mimo své rodiště do ní zahrnul i další moravské regiony jako Brněnsko, Slovácko, Lašsko, Opavsko a Těšínsko. Z jeho několikaletého úsilí vzešla první sbírka vydaná v polovině třicátých let *Moravské národní písně s nápěvy písní a jednoduchými harmonizacemi*. Druhá publikace *Moravské národní písně. Sbírka nová* vyšla v roce 1840 a obsahovala pouze nápěvy. Na druhé sbírce se mimo Františka Sušila podíleli ještě další sběratelé. Pod vlivem pochybností o správnosti sběratelských záznamů začal František Sušil na své největší závěrečné sbírce *Moravské písně s nápěvy do textu vřazenými* pracovat sám.⁶⁰

5.2. Valentin Lísa

Pedagog a hudebník Valentin Lísa se narodil roku 1867 v Lelekovicích a zemřel roku 1939 v Otrokovicích. Jeho učitelem na studiích v Brně byl Leoš Janáček, s nímž udržoval

⁵⁹ *Od folkloru k folklorismu: slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku*, s. 21–22.

⁶⁰ *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*, s. 212.

kontakt i nadále po ukončení studií. Po absolvování studia působil v Milokošti, Tlumačově, a nakonec v Otrokovicích.

Za podpory Leoše Janáčka a Vítězslava Nováka se věnoval sběratelské činnosti lidových písní, která vyvrcholila v roce 1912 vydáním sbírky *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*. V rámci svého působení se věnoval i úpravám lidových písní. Některé z úprav byly vydány až v roce 1981 pod názvem *Lidové písně z okolí Otrokovic*.⁶¹

⁶¹KRAMÁŘOVÁ, Věra. *Nezaváté stopy: několik pohledů do galerie zajímavých osobností spjatých s Otrokovicemi ve 20. a 21. století*, s.91.

6. Metodologie

Následující kapitola práce pojednává cílech bakalářské práce, problematikou literatury a popisu analýzy lidových písní, která je posléze v následující kapitole aplikována.

6.1 Cíl bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je analyzovat lidové písně z oblasti Uherskohradištska ze sbírek Františka Sušila Moravské národní písně s nápěvy do textu vředěnými a Valentina Lísy Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska. Součástí práce je také kulturní přehled regionu a popis slovácké lidové písně.

6.2 Předmět bakalářské práce

Předmětem bakalářské práce je moravská lidová píseň, kultura Uherskohradištska, a v praktické části

pak lidové písně lokalizované v oblasti Uherskohradištska.

6.3 Práce s literaturou a prameny

Lidová kultura podléhala zájmu badatelů již v devatenáctém a na počátku dvacátého století. V tomto období vznikaly rozsáhlé písňové sbírky. Značný podíl na tom měli František Bartoš, František Sušil, Leoš Janáček a jiní. Leoš Janáček také podrobil lidové písně odbornému zkoumání.

Pro zpracování teoretické části jsem zvolila starší i novější prameny. Vzájemně jsem je porovnávala a snažila jsem tak docílit aktuálního pohledu na podobu folkloru.

V první polovině dvacátého století vznikla publikace Moravské Slovensko, jehož editorem byl Lubor Niederle. Toto dílo podává komplexní pohled na oblast Slovácka mapující nejen uměleckou kulturu, ale také běžný život jeho obyvatel. Lidová kultura se ovšem mění, a s každou generací něco nového vzniká a staré zvyky leckdy upadají v zapomnění. Při studiu této literatury je proto nutné zohlednit možné změny v lidových tradicích v průběhu posledního století. Příkladem může být odívání, kdy se v některých obcích změnil typ nošených krojů. Tuto situaci můžeme sledovat kupříkladu v obci Stříbrnice na Uherskohradištsku.⁶² V tomto konkrétním případě lze přehled odívání podle Josefa Klvani pokládat za zastaralý a neodpovídající současnému způsobu nošení kroje.

⁶² DVOULETÝ, Michal. *Na paletě krojů: slovácké slavnosti vína a otevřených památek Uherské Hradiště*, s. 164.

Rozdílný pohled také podává literatura pojednávající o hudební stránce Slovácka. V knize *Moravské Slovensko* se proto v kapitole Umění hudební zpracované Josefem Černíkem dočteme, že lidové písně jsou psány v moderních tóninách s vloženými alterovanými tóny a z tohoto důvodu je nelze označovat jako staré církevní tóniny⁶³. Naopak Josef Jančář v publikaci *Lidová kultura na Moravě* termín církevní tóniny pro lidové písně na Moravě používá.⁶⁴

6.4 Hudební analýza písní

V části analýzy lidových písní jsem pracovala se dvěma písňovými sbírkami Františka Sušila *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými* a Valentína Lísy Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska. Jediným kritériem výběru písní byla lokalita zápisu, v tomto případě výše vymezené Uherskohradištsko. V písních jsem zkoumala tóninu, ve které byla autorem zapsaná, nejnižší a nejvyšší stupně, dále pak stupně, kterými píseň začíná a končí, takt, pokud bylo možné, tak i tempo a určení interpreta písně. Zároveň jsem si všímala zvláštností v rytmicích, tóninách nebo ve značkách stanovující způsob přednesu.

Je nutné brát na zřetel, že mladší použitá sbírka byla poprvé vydaná více jak před sto lety. Navíc písně jsou ve většině případů psané nářečím, tudíž se po jazykové stránce mohou lišit od současných pravidel pravopisu.

⁶³ HÚSEK, Jan a Antonín BOHÁČ. *Moravské Slovensko.*, s. 616–617.

⁶⁴ JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*, s. 280–281.

7. Analýza písní

Abychom lépe poznali lidovou píseň z Uherskohradištska, podíváme se na ni z blízka. V následující kapitole se budeme věnovat konkrétním příkladům lidové písně na Uherskohradištsku.

7.1 Metoda analýzy

Následujících 22 písní zastupuje písňový repertoár zpívaný ve vymezeném regionu Uherskohradištska. Na níže uvedených písních si budeme všimnout určení interpreta, tóniny, nejvyššího a nejnižšího stupně, stupně na začátku a na konci písně, taktu a tempa. Zápisy některých písní jsou lokalizovány z obcí, které v průběhu minulého století změny svůj název. Jedná o městskou část Uherského Hradiště Sady, která do roku 1952 nesla název Derfle.⁶⁵ Podobnou změnou názvu prošla i vesnice Spytihněv, jejíž název mezi léty 1918 až 1923 byl Spytinov.⁶⁶

7.2 Analýza lidových písní na Uherskohradištsku

Čekání

Z Kunovic od Hradiště.

Zabečala kravička,
že by ráda na pole,
zaplakalo děvčátko,
čekaja pachole.

Čekaj, čekaj, kravičko,
tej zelenej travičky,
tak jak já sem čekala
tej modrej sukničky.

Jak sem se jí dočkala
od tatíčka svého,

⁶⁵ PILÁT, Zdeněk. *Od Derfle k Sadům: kapitoly z dějin obce*, s. 93.

⁶⁶ CEKOTA, Vojtěch. *Spytihněv: Dějiny obce*, s. 7.

hned sem sa vydávala
za synka švarného.⁶⁷

Z textu vyplývá, že výše uvedená píseň ze Sušilovy sbírky je určena k dívčímu přednesu. Podle předznamenání a tóniky, kterou píseň začíná i končí lze usoudit, že se jedná o tóninu G dur. Rozsah písně rozkládající se od nejnižšího spodního pátého stupně po nejvyšší šestý stupeň sahá do intervalu nóny. Devítitaktový nápěv písně je zapsán ve tříčtvrt'ovém taktu. Píseň je v prvním taktu obohacena posuvkou typickou pro lydicou církevní stupnici, v následujících taktech se čtvrtý stupeň vrací do podoby moderní tóniny.

Či sú to koničky

$\text{♩} = 60$ Variant: Bartoš. Halenkovice.

The musical notation is written on a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. The tempo is indicated as quarter note = 60. The melody consists of two lines of music. The first line has five measures, and the second line has four measures. The melody is characterized by several triplet patterns, indicated by a '3' under a bracket. The piece ends with a double bar line.

1. Či sú to koničky hnědovrané,
za něma děvčátko učesané?
Ide si švihaja, oči utírajaj
červeným šátečkem od šohaja.
2. Nechod' ty synečku, nechod' ty k nám,
já naše dvéřečka pozavírám;
pozavírám, zavážu, já ti k nám zakážu,
nechod' ty synečku, nechod' ty k nám.⁶⁸

V písni, kterou Valentin Lísa zapsal v Halenkovicích, tedy ve vesnici nacházející se na okraji vymezené oblasti, nelze z první sloky jednoznačně rozpoznat pro koho je určena k přednesu. Naopak druhá sloka řadí píseň spíše k dívčímu projevu. Lísa tuto píseň zaznamenal

⁶⁷ SUŠIL, František, Robert SMETANA a Bedřich VÁCLAVEK. *Moravské národní písně: s nápěvy do textu vřaděnými*. s. 421.

⁶⁸ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 23–24.

v tónině b moll. Díky chybějícím potřebným tónům však nelze blíže určit, zda se jedná o mollovou tóninu např. aiolskou či harmonickou, protože jediným určovacím kritériem je malá tercie k tónice. Rozsah písně je jedna oktáva, přičemž nejvyšší tón písně leží na pátém stupni a nejnižší tón na spodním pátém stupni. Nápěv začíná pátým stupněm a končí prvním stupněm tóniny. Píseň je zapsána ve dvoučtvrt'ovém taktu. Valentin Lísa určil tempo písně na 60 MM. Zajímavým prvkem písně jsou trioly pokrývající téměř celý rytmus písně, díky kterým má píseň rytmický spád.

Čtyři koně ve dvoře

1. Čtyři koně ve dvoře.
Čtyři koně ve dvoře,
žádný s něma neoře,
žádný s něma neoře.
2. [:Oře s něma syneček,:]
[:červený jak hřebíček.:]
3. [:Když do konce dooral,:]
[:na svú milú zavolal.:]
4. [:Pojd' má milá, pojd' ke mně,:]
[(*sic*) já ti povím, co je ně.:]
5. [:Bolí mně má hlavička,:]
[:pobila mně mamička.:]
6. [:Nech tě pro mně nebijú,:]
možeš chodit za jinú.:]
7. [:Já za jinú nepujdu,:]
[:rači se dám na vojnu.:]
8. [:Na vojnu se nedávej,:]

[:vzdur rodičům nedělej.:]

9. [:Vzdur rodičům udělám,:]

[:na vojnu se přece dám.:]⁶⁹

Výše uvedený záznam písně Štyry koně ve dvoře pochází z obce Spytinov. Textově podobnou píseň s jinými nápěvy zaznamenal i František Bartoš do sbírky Národní písně moravské v nově nasbírané v obcích Líšeň, Prusenovice a v okolí Valašského meziříčí.⁷⁰ Ze slov písně nelze jednoznačně stanovit, pro koho je píseň určena, neboť značná část textu je dialogem mezi chlapcem a dívkou. Nápěv písně je zaznamenán v tónině D dur. Melodie písně je zapsána v rozsahu oktávy, přičemž nejvyšší tón leží na nóně a nejnižší tón leží na sekundě. Píseň začíná i končí třetím stupněm tóniny. Valentin Lísa zapsal píseň v celém taktu. Celkový rozsah zápisu je 8 taktů. Tempo písně je udané na rychlost 104 MM. Některé takty písně se vyznačují tečkovaným rytmem.

Derflanské hodiny

Derfle.

♩ = 128

1. [:Derflanské hodiny pěkně bijú ;]

už mě mú galánku,

už mě mú galánku odvád'ajú.

2. Neodvedú mě ju, nebojím sa ;

[:přinde ta hodina,:] ožením sa.

⁶⁹ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 25–26.

⁷⁰ *Národní písně moravské v nově nasbírané*. s. 102–103.

3. Ožeň sa, synečku, s Pánem Bohem,
[:hledej si galánky:] k sobě rovnej.
4. Na prácu, na krásu su ti rovná,
[:ale na stateček:] není možná.
5. Kde bych já přesmutná statek vzala,
[:když mě ho mamulka:] nenechala.
6. Ani můj tatíček statku nemá,
nemysli synečku, švarný šohajíčku, že ti ho dá.⁷¹

Místem zápisu textu písně byla Derfle. Text je dialogem mezi dívkou a chlapcem. Valentin Lída při zápisu určil tóninu písně G dur. Intervalový rozsah mezi krajními tóny je nóna, neboť nejvyšší tón leží na šestém stupni a nejnižší tón leží na spodním pátém stupni. Píseň začíná i končí prvním stupněm tóniny. Taktové předznamenání je určeno na tříosminové, přičemž celá píseň je rozdělena na 12 taktů rozšířených čtyřtaktovou repeticí. Valentin Lída zvolil pro tuto píseň hodnotu tempa 128 MM. V písni se navíc místy vyskytuje tečkovaný rytmus se zaznamenanou korunou, závěr písně zpomaluje.

Hradišću. Hradišću!

Kunovice.

1. Hradišću, Hradišću, nejsi hoden státi,
ne jedna mamulka musí zaplakati.
2. Nejedna mamulka, nejeden tatíček,
polejú slzama k Hradišću chodníček.

⁷¹ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 28–29.

3. Polejů, polejů, polévati budú,
pokád' tí synové na téj vojně budú.⁷²

Píseň vyprávějící o strastech spojených s válkou byla zapsána ve městě nedaleko Uherského Hradiště, Kunovicích. Z obsahu písně není jasné, komu je určena k přednesu. Píseň je zapsána v tónině G dur a intonační rozsah písně je malá septima. Nejnižší stupeň leží na tercii a nejvyšší stupeň leží na nóně. Nápěv netradičně začíná i končí na třetím stupni. Píseň je rozdělena do 8 dvoučtvrt'ových taktů v tempu 96 MM. V písni se pravidelně střídají takty se čtvrt'ovými a osminovými hodnotami. Výjimkou je 4. takt, ve kterém se jako jediném vyskytuje ligatura s tečkovaným rytmem.

Chodívals k nám falešníku.

$\text{♩} = 120$ Mikovice.

6

1. Chodívals k nám falešníku
věc k nám chodlt (*sic*) něbudeš.
Oklamals ně o můj vínek
věc mě klamat něbudeš.
A dyž si k nám chodívával
za ručenku vodívával
domů z hospody,
synku podvodný.
2. Ach, co pláčeš a naříkáš
o víneček zelený,
z jara kvítí zas pokvete,
uvijeme zas nový;

⁷² ⁷² LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 51.

uvijeme cifrinový,
zelený, rozmarinový;
bude takový,
jako ten prvni.

3 Dybys uvil můj Honzíčku
tech vínečků sto dvacet,
šak už sa mi nenavrátí
moja krása, moja česť;
moja krása sa mi tratí,
poctivosť sa nenavrátí,
tys ně ju odňal,
a mě sis nevzal.

4. Jak jsem si měl tebe vzítí,
má panenka rozmilá,
dyž nám celý svět zabraňoval,
celá rodina tvoja;
dyž sme spolu sedávali
lidé na nás volávali,
samás slyšela,
má roztomilá!⁷³

Píseň, jejíž zápis v Lísově sbírce byl vytvořen v okrajové vesnici Uherskohradištska Míkovcích, je dialogem mezi dívkou a chlapcem. Podle předznamenání a stupňů tóniny lze identifikovat tóninu g moll. Rozsah melodie písně je oktáva, přičemž nejnižším stupněm je spodní pátý a nejvyšším stupněm je pátý stupeň tóniny. Začátek i konec písně je položen na prvním stupni tóniny. Píseň je zapsaná ve tříčtvrtečním taktu, přičemž celkový počet taktů zápisu je 16 i s repetícemi. Tempo písně je určeno na rychlost 120 MM. Většina taktů písně je stejného rytmického typu. Do předposledního taktu Valentin Lísa zaznačil na poslední notu korunu, čímž frázi citově prodlouží. Zajímavým prvkem jsou vložené posuvky do tóniny g moll, které naznačují durovou dominantu.

⁷³ ⁷³ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 54–55.

Jetelinko hustá.

Sedlecká

1. Jetelinko hustá,
cosi po ní šústá,
šohajkovi koně,
běž má milá pro ně.
2. Já pro ně nepůjdu,
já sa koní bójím,
neboj sa má milá,
šak já u nich stójím.⁷⁴

Píseň pocházející z Derfle je dialogem mezi dívkou a chlapcem. Autor zápisu píseň zaznamenal v tónině G dur. Rozsah melodie písně je v intervalu sexty, přičemž nejnižší tón leží na prvním stupni a nejvyšší tón o sextu výš. Píseň začíná i končí prvním stupněm tóniny. Označení taktu je tříosminové v tempu 144 MM. Valentin Lísa zaznamenal do každého taktu zvlášť akcent na těžkou dobu. Poslední nota písně je prodloužena korunou.

Kolem husičky.

Svatební

1. Kolem husičky, kolem,

⁷⁴ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 65.

za tým našim stolem, ja,
naša kamarádko,
zostávaj tu s Bohem.

2. Aj, kamarádky verné,
už sa rozejdeme,
už my na travěnkú
spolu nepůjdeme.⁷⁵

Zápis výše uvedené písně provedl Valentin Lísa v Jarošově. Její přednes je určen dívkám či ženám, neboť patří mezi obřadní písně doprovázející svatební tradice. Jelikož neznáme harmonický doprovod písně, tónina se určuje hůře. Jednou z možností je, že píseň začíná v tónině G dur a díky modulaci končí v tónině e moll. Jiná varianta předpokládá, že píseň začíná i končí v tónině e moll harmonické. Pokud tomu tak je, píseň začíná na třetím stupni a končí na prvním stupni. Interval mezi nejvyšším a nejnižším tónem je malá sexta, přičemž nejvyšší tón leží na pátém stupni a nejnižší tón leží na spodním sedmém stupni harmonické moll. Píseň je zapsaná v tříosminovém taktu. Zvolené tempo je udáno na 192 MM.

Kukulenka

Z Březolup.

Zakukaj, zezulko,
zakukaj mně zrána,
enom mně vykukaj
přes pole galána.

Zakukaj, zakukaj,
zakukaj mně ešče,
abys vykukala
mojí tovaryšce.

Tovaryšenko má,

⁷⁵ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 77.

chod' me my si v modře,
nevydávajme sa,
šak je nám tak dobře.¹⁾

¹⁾Kukulenko, kukaj, kukaj skoro zrána,
abys dokukala do svatého Jána.
A po svatém Jáně za štíry neděle
už sa kukulenka od nás odebere.⁷⁶

Píseň zaznamenaná Františkem Sušilem v obci Březolupy je textově určena dívčímu přednesu. Nápěv písně je zapsán v tónině G dur. Tónový rozsah písně se rozkládá do intervalu velké sexty, nejnižší tón leží na spodním sedmém stupni a nejvyšší tón leží na pátém stupni tóniny. Píseň začíná i končí tónikou. Takt je určen tříčtvrt'ovým taktovým předznamenáním. V písni je snižený sedmý stupeň, který je charakteristický pro mixolydickou církevní tóninu. Zápis písně je navíc doplněn o korunu, která citově prodlužuje první verš textu.

Letěl ptáček

$\text{♩} = 96$ Variant: Bartoš. Derfle.

8

1. Letěl ptáček výšej nad oblaky,
a vyletěl nade všecky ptáky,
aj, nade všecko stvoření.
2. Vítaj milý, z dalekej krajiny!
Co mně neseš? Zlé, dobré noviny?

⁷⁶ SUŠIL, František, Robert SMETANA a Bedřich VÁCLAVEK. *Moravské národní písně: s nápěvy do textu* vřaděnými. s. 486.

Jak sa to ve svete vedlo?

3. Védlo sa ně, má věrná panenka,
zranili ně mé věrné srdénko,
zranili a porúbali.
4. Šla děvečka do tej apatéky,
nakúpila všelijaké léky,
aj, všelijaké koření.
5. Ach, co je ně po tvých drahých lékách,
dyž já umřu na tvých bílých rukách.
aj, na tvých bílých ručičkách.
6. Aj, běž rači panu farářovi,
nech rozkáže svému zvonařovi,
nech zvoní na všechny hrany.
7. Aj, běž rači k panu farářovi,
nech rozkáže svému hrobařovi,
nech ryje hrobeček nový.
8. Hrobeček nový, z skály vytesaný,
pod ním leží šohaj zmordovaný,
zmordovaný a posekaný.
9. Tak si oni spolem rozmlúvali,
až se oni po řeči poznali,
poznali a zaplakali.⁷⁷

Výše uvedená píseň byla zapsána Valentinem Lísou v Derfli. Obsah písně zčásti tvoří dialog mezi dívkou a chlapcem. Tóninou, ve které Valentin Lísa píseň zaznamenal, je e moll. Ve třetím taktu se vyskytuje durová dominanta, která se v šestém taktu mění na mollovou. Melodie písně je rozložena do intervalu velké nóny, kdy nejnižší tón leží na spodním sedmém stupni a nevyšší tón leží na osmém stupni. Píseň je uvedena i ukončena prvním stupněm tóniny. Taktové předznamenání písně je dvoučtvrt'ové se zvoleným tempem 96 MM.

⁷⁷ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradišťska*, s. 78–79.

Manželství

Z Buchlovic.

Ach, Bože s nebe, já prosím tebe,
starého muža mám.

Rač mně ho vzáti, mladého dáti,
ať hříchu nepáchám.

Ach, Bože s nebe, já prosím tebe,
jak já mu zvonit dám?
Na staré hrnce, hotové zvonce,
tak já mu zvonit dám.

Ach, Bože s nebe, já prosím tebe,
jak já ho pochovám?
Na starém došku, zapřáhnu kočku,
tak já ho pochovám.

Ach, Bože s nebe, já prosím tebe,
jak já plakat budu?
Na jeho hrobě vyskočím sobě,
co je mně po tobě.⁷⁸

⁷⁸ SUŠIL, František, Robert SMETANA a Bedřich VÁCLAVEK. *Moravské národní písně: s nápěvy do textu vřaděnými.*, s. 593.

Buchlovická píseň ze zápisu Františka Sušila se textově nabízí ženskému přednesu. Tónina písně je proměnlivá. První část písně se posuvkami řadí do tóniny G dur se zvýšeným čtvrtým stupněm v osmém taktu, zatímco druhá část písně se řídí posuvkami tóniny g moll. V tomto případě píseň začíná pátým stupněm tóniny a končí tónikou. Rozsah písně se rozkládá v intervalu kvinty, neboť nejnižší tón leží na prvním stupni a nejvyšší tón leží na pátém stupni tóniny. Nápěv v tříčtvrt'ovém taktu začíná předtaktím s jednou dobou. Do třetího taktu František Sušil zaznamenal nádech oddělující frázi.

Na tom mostě.

1. Na tom mostě, tráva roste
tráva jetelina, to bude děvčina,
až uroste.
2. U našich vrat, karafiát,
karafiát bílý, pojd' synečku milý,
pojd' ho trhat.⁷⁹

Místem zápisu výše uvedené písně byly Halenkovice. První sloka písně je vhodná k chlapeckému přednesu, naopak druhá sloka písně je obsahově určena pro dívku. Podle předznamenání se jedná o tóninu a moll, což potvrzuje i první stupeň tóniny, ve kterém píseň začíná i končí. Nejnižší tón písně leží na spodním sedmém stupni a nejvyšší tón písně leží na pátém stupni tóniny. Nápěv písně je rozdělen do čtyř taktů označených předznamenáním celého taktu. Pro píseň je určené tempo 80 MM. Pro takty je charakteristický pravidelný rytmus, vyjma třetího taktu, jež se skládá výlučně z triol. Odchylku můžeme najít i po stránce tóninové. Jak jsme si ujasnili výše, tónina, kterou Valentin Lísa zvolil pro zápis, je a moll. Nelze však přesněji určit o kterou mollovou stupnici se jedná, neboť spodní sedmý stupeň je kolísavý.

⁷⁹ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 100.

Och hory, hory.

1. Och hory, hory, hory černé
nejednou jsem já přešel přes ně.
2. Ne tak ve dně, jako v noci,
že máš děvčico černé oči.⁸⁰

Píseň pocházející z obce Halenkovice je po stránce textu určena především k mužskému projevu. Její zápis byl proveden v tónině g moll. Melodie písně se rozkládá v rozsahu oktávy, kdy nejnižší tón leží na spodním pátém stupni a nejvyšší tón leží na pátém stupni. Píseň začíná prvním stupněm tóniny a končí netradičně spodním pátým stupněm tóniny. Takt je určen tříosminovým taktovým předznamenáním v tempu 54 MM pro čtvrt'ovou notu. V závěru písně jsou před šestý stupeň přidány odrážky, se kterými se můžeme setkat v dórské církevní stupnici.

Oj, dyž jsem já šel.

1. Oj, dyž jsem já šel přes ty hory,
všeci ptáčkové zazpívali;
[:žádný nepláče, každý zpívá,
má milá je žalostivá.:]
2. Proč bych žalostivá nebyla,

⁸⁰ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 111.

dyž jsem svú poctivost ztratila,
[:moja poctivost sa kolébá,
tobě, synečku, muzika hrá.:]

3. Tobě sa líčka červenajú,
a moje očka plakat majú;
[:tobě sa vonička zeleňá
Za klobúčkem z rozmarýna:]

4. Černé očenska, proč pláčete,
šak vy moje nebudete;
[:ej, nebudete a nesmíte,
darmo si na mě myslíte!:]⁸¹

Píseň Oj, dyž jsem já šel byla zaznamenaná v Derfli. Její text je dialogem mezi dívkou a chlapcem. Valentin Lísa zvolil pro zápis tóninu F dur. Tónový rozsah písně je v intervalu velké sexty, přičemž nejnižší tón leží na prvním stupni a nejvyšší tón leží na šestém stupni. Píseň začíná na prvním stupni tóniny a končí na třetím stupni tóniny. Takt je určen dvoučtvrt'ovým taktovým předznamenáním. Tempo písně je pozvolné, blíže upřesněné na rychlost 52 MM pro čtvrt'ovou notu. Píseň začíná předtaktím s osminovou hodnotou noty. Zajímavostí je, že Valentin Lísa v zápise nezkrátil poslední takt o osminu, která by navazovala v předtaktí. Píseň je pestrá na rytmické útvary, kterých se v písni objevuje hned několik. Mimo tečkovaný rytmus v ní můžeme nalézt také velké množství triol.

Pase děvče.

$\text{♩} = 80$ Variant: Bartoš. Derfle.

9

Pase děvče pase koně

⁸¹ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 112.

při Dunaji, při téj vodě,
 přišli šohající s pola,
 zajali koně do dvora;
 přišli šohající s pola,
 zajali koně do dvora.⁸²

Z písňe pocházející z Derfle nelze přímo poznat, komu je určena k přednesu. Zápis písňe je proveden v tónině G dur. Rozsah melodie písňe je v intervalu oktávy, přičemž nejnižší tón leží na spodním pátém stupni a nejvyšší tón leží na pátém stupni. Píseň začíná i končí prvním stupněm tóniny. Takt písňe je určen dvoučtvrt'ovým taktovým předznamenáním a její tempo je stanoveno na 80 MM. V písni můžeme kromě tečkovaného rytmu nalézt i koruny, které jsou připsány pouze nad některé nejvyšší tóny. Jiné tóny jsou naopak zdůrazněny akcenty.

Pod městem Limburkem.

Pod městem Limburkem,
 travěnka zelená, zelená,
 travěnka zelená.

2. Žala ju má milá
 [:s bílýma [:rukama.:]
3. Jak jednú zažala,
 pět prstů, má věrná pannenka,
 pět prstů užala.
4. Kdo mně to dokáže,
 pět prstů mé věrné pannence,
 pět prstů zaváže?
5. Já jsem to dokázal,
 pět prstů méj věrnej pannence,

⁸² ⁸² LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písňe z Uher. Hradištska*, s. 118.

pět prstů zavázal.

6. Dejte jí mamulko,
[:dejte jí [:dochtora.:]

7. Dejte jí milého,
[:každú noc [:iného.:]⁸³

Přednes písně, jejíž místem zápisu byla Derfle, je textově určena chlapci. Zvolenou tóninou písně je G dur. Nejnižší tón leží na spodním pátém stupni a nejvyšší tón leží na šestém stupni, tudíž melodický rozsah písně sahá do intervalu velké nóny. Píseň začíná na pátém stupni tóniny a končí prvním stupněm tóniny. Pro nápěv je určeno tříčtvrt'ové taktové předznamenání s tempem 126 MM. Píseň je ozvláštněna lydicou kvartou, a to pouze ve druhém taktu. V případě následujícího využití čtvrtého stupně se předznamenání vrací do podoby typické pro moderní durovou stupnici.

Podolanů doma není.

1. Podolanů doma není,
Podolanů doma není,
jeli do hor na kaméní.
2. [:Na kaméní, na Široké,:]
pro děvčata černojojké.
3. [:Kdybych věděl, kde zahynu,:]
zapálil bych tu dědinu.
4. [:Zapálil bych od kostela,:]
aby milá neshořela.
5. [:Zapálil bych oba konce:]

⁸³ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 132–133.

a to na zlost méj milence.

6. [:Cos porobil, malý synku, :]

tys popásl jatelinku.

7. [:Už v Podolí zvony zvoní, :]

už Jánoška kati honí.⁸⁴

Část textu písně z Podolí, tedy okrajové části vymezeného Uherskohradištska, je určena mužskému projevu. Píseň je psaná v tónině F dur, což napovídá i první stupeň tóniny, kterým píseň začíná i končí. Nejnižší tón leží na spodní tercii a nejvyšší tón leží na dominantě tóniny. Melodie písně tedy sahá do intervalu malé septimy. Takt písně je určen tříčtvrt'ovým taktovým předznamenáním v tempu 88 MM. Tónina písně je zpestřena odrážkou, která zvyšuje čtvrtý stupeň, což může připomínat lydickou církevní stupnici. Do nápěvu je navíc vloženo velké množství korun prodlužujících většinu půlových hodnot.

Pod šable.

$\text{♩} = 108$ Tupesy.

5

9

13

Pod šable, pod šable, aj pod obušky,
my všecko bereme, aj plané hrušky.

⁸⁴ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 133.

Panimámo, panimámo, černej šorec máte,
a jak nám nic nedáte, tak nás rozhněvate.
Všecky hrnce vám rozbijem, co v polici máte,
enom jeden vám necháme, co v něm vařívate.⁸⁵

Záznam výše uvedené písně byl proveden Valentinem Lísou v Tupesích. Notový zápis je proveden v tónině C dur. Melodie zasahuje do intervalu velké sexty, neboť nejnižší tón leží na prvním stupni a nejvyšší tón leží na šestém stupni. Píseň začíná na dominantě a končí tónikou. V průběhu písně dojde ke změně taktu. První část je zapsána ve dvoučtvrt'ovém taktu a druhá část je zapsána ve tříčtvrt'ovém taktu. Tempo písně je určeno hodnotou 108 MM.

Spíš-li, milá, spíš?

Derfle.

♩ = 104

1. Spíš-li, milá, spíš,

lebo neslyšíš;
alebo mč, milá,
holuběnko sivá,
otevřít nesmíš?

2. A já nespím,

já dobře slyším,
ale já ti, milý,
holúbečku sivý,
otevřít nesmím.

3. Stojím u dveří,

milá, mně otevři;

⁸⁵ ⁸⁵ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 134.

otevři mně, milá,
holuběnko sivá,
mé potěšení.

4. Otevři, milá,
malované dveři,
ať sa já podívám,
moje potěšení,
kdo u tebe leží.

5. Neleží tu, milý,
nelež tu žádný,
kdes prve ty léhal,
moje zlaté mínko, *)⁸⁶
je místečko prázdny.⁸⁷

Píseň pocházející z Derfle je dialogem mezi dívkou a chlapcem. Je psána v tónině f moll. Melodie písně sahá do intervalu oktávy. Nejnižším stupněm je spodní sedmý stupeň a nejvyšším stupněm je sedmý stupeň tóniny. Píseň netradičně začíná na sedmém stupni tóniny a končí na tónice. Taktové předznamenání písně je tříčtvrt'ovém v tempu 104 MM. V některých taktech písně se vyskytuje tečkovaný rytmus.

Šel bych k Vám!

1. [Šel bych k vám, a nesmím,:]
zarůstla mě cestečka
nedaleko městečka
ořeším.

2. [Ořeší vysekám,:]

⁸⁶ *) jméno

⁸⁷ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 159.

a tebe tu, má milá
Anduličko rozmilá,
nenechám.⁸⁸

Výše uvedená píseň byla zaznamenána Valentinem Lísou v Halenkovicích. Je určena především k mužskému projevu. Píseň je zapsána v tónině C dur v rozsahu oktávy, což lze rozpoznat především z tóniky, kterou píseň začíná i končí. Nejnižší tón leží na spodním pátém stupni a nejvyšší tón leží na pátém stupni tóniny. Píseň je zapsána ve dvoučtvrt'ovém taktu s předepsaným tempem 66 MM. V převažující části písně se vyskytují stejné rytmické celky. Rytmika písně je navíc obohacena o trioly.

Ta naša lavečka.

1. Ta naša lavečka už sa polámala,
co sem se synečkem, aj na ní sedávala.
2. Ta naša lavečka na dvé se rozdělila,
že naše srdenska obě dvě ruzlúčila.
3. Byla to lavečka, aj, z dřeva olšového,
byl ten můj syneček srdenska falešného.
4. Ty naša lavečko, aj, zrústni sa mi ešče,
starodávny galán, aj, navrať sa mi ešče!⁸⁹

Bílovická píseň je obsahem textu určena k dívčímu přednesu. Poloha písně je vymezena tóninou g moll. Melodie se rozkládá v rozsahu oktávy, přičemž nejnižší tón leží na spodním pátém stupni a nejvyšší tón leží na pátém stupni tóniny. Počáteční tón písně leží na spodním pátém stupni a poslední tón leží na tónice. Takt písně je určen dvoučtvrt'ovým taktovým předznamenáním v tempu 58 MM. Melodie písně je obohacena vložkou na spodní sedmý stupeň, čímž specifikuje tóninu na harmonickou moll.

⁸⁸ TAMTÉŽ, s. 165.

⁸⁹ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradišťska*, s. 171.

U studánky stála

Halenkovice.

$\text{♩} = 54$

The musical score is written on a single staff in treble clef. The key signature has three flats (B-flat, E-flat, A-flat), and the time signature is 3/4. The tempo is marked as quarter note = 54. The score consists of two lines of music. The first line contains 8 measures. The first four measures are in 3/4 time, and the last four measures are in 2/4 time. The second line starts at measure 5 and contains 4 measures, all in 2/4 time. The melody features eighth and sixteenth notes, with some triplet markings in the second line.

U studánky stála, dívala sa do ní,
u studánky stála, dívala sa do ní,
je-li tak hluboká, jako je široká,
skočila bych do ní.⁹⁰

Píseň, jejímž místem zápisu byly Halenkovice, je určena dívčímu projevu. Podle předznamenání můžeme určit tóninu es moll, což potvrzují i začátek a konec písně, které jsou položené na tónice. Rozsah písně je určen intervalem kvinty, kdy nejnižší tón leží na tónice a nejvyšší tón leží na dominantě tóniny. Píseň je částečně psaná ve tříčtvrtečním taktu, který se v polovině písně mění na dvoučtvrteční takt. Tempo písně je určeno na 54 MM. Rytmika písně je doplněna tečkovaným rytmem a triolami. Ve třetím taktu je vložena odrážka rušící předznamenání pro tercii, která se na následujícího jeden a půl taktu stává durovou tercií. K závěru písně se předznamenání vrací zpět.

⁹⁰ LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*, s. 183.

7.3 Přehledová tabulka

Název	Tónina	Začátek/ Konec	Nejvyšší/ nejnižší stupeň	Takt	Tempo	Barva
Čekání	G dur	1. st./1. st.	6. st./ 1. st.	tříčtvrtový	-	Dívka
Čí sú to koničky	b moll	5. st./1. st.	5. st./ sp. 5. st.	dvoučtvrtový	1/4=60	Dívka
Čtyři koně ve dvoře	D dur	3. st./3. st.	9. st./ 2. st.	celý	1/4=104	Dialog
Derflanské hodiny	G dur	1. st./1. st.	5. st./ sp. 5. st.	třiosminový	1/8=128	Dialog
Hradišću, Hradišću	D dur	5. st./3. st.	9. st./ 3. st.	dvoučtvrtový	1/4=96	-
Chodívals k nám falešníku	g moll	1. st./1. st.	5. st./ sp. 5. st.	tříčtvrtový	1/4=120	Dialog
Jatelinko hustá	G dur	1. st./1. st.	6. st./ 1. st.	třiosminový	1/4=144	Dialog
Kolem husičky	e moll	3. st./1. st.	5. st./ sp. 7. st.	šestiosminový	1/8=192	Dívka
Kukulenka	G dur	1. st./1. st.	5. st./ sp. 7. st.	tříčtvrtový	-	Dialog
Letěl ptáček	e moll	1. st./1. st.	9.st./ sp. 7. st.	dvoučtvrtový	1/4=96	Dialog
Manželství	G dur; g moll	5. st./1. st.	5. st./ 1. st.	tříčtvrtový	-	Žena
Na tom mostě	a moll	1. st./1. st.	4. st./ sp. 7. st.	celý	1/4=80	Dialog
Och hory, hory	g moll	1. st./sp. 5. st.	8. st./ sp. 5. st.	třiosminový	1/4=54	Chlapec
Oj, dyž sem já šel	F dur	1. st./3. st.	6. st./ 1. st.	dvoučtvrtový	1/4=52	Dialog
Pase děvče	G dur	1. st./1. st.	5. st./ sp. 5. st.	dvoučtvrtový	1/4=80	-
Pod městem Limburkem	G dur	5. st./1. st.	6. st./ sp. 5. st.	tříčtvrtový	1/4=126	Chlapec
Pod šable	C dur	5. st./1. st.	6. st./ 1. st.	tříčtvrtový; dvoučtvrtový	1/4=108	-
Podolanů doma néni	F dur	1. st./1. st.	5. st./ sp. 6. st.	tříčtvrtový	1/4=88	-
Spíš-li, milá spíš	f moll	6. st./1. st.	6. st./ sp. 7. st.	tříčtvrtový	1/4=104	Dialog
Šel bych k vám	C dur	2. st./4. st.	5. st./ sp. 5. st.	dvoučtvrtový	1/4=66	Chlapec
Ta naša lavečka	g moll	sp. 5. st./1. st.	5. st./ sp. 5. st.	dvoučtvrtový	1/4=58	Dívka
U studánky stála	es moll	1. st./1. st.	5. st./ 1. st.	tříčtvrtový	1/4=54	Dívka

Tab. 1: Kritéria hodnocení písní

V naší analýze jsme se nejčastěji setkávali s tóninou G dur. Téměř v polovině případů písně začínaly i končily na tónice. Nejčastější nejvyšší tón písní ležel na pátém stupni a nejčastější nejnižší stupeň ležel na spodním pátém stupni. Písně byly ve většině případů psány ve tříčtvrt'ovém taktu. Výskyt stejného tempa se potvrdil u čtyř dvojic písní v hodnotách 104 MM, 96 MM, 80 MM a 54 MM. Písně byly nejčastěji psány jako dialog dívky a chlapce.

8. Diskuze

Již v názvu bakalářské práce figuruje termín Uherskohradištsko. Vymezit tento pojem je však poněkud složitější, neboť region nepodléhá žádnému obecnému geografickému či etnografickému vymezení. Autoři odborné literatury pracují s různými kritérii – podle kroje, tance, podobného rázu tradic... V této bakalářské práci pracujeme s pojmem vymezeným na základě geograficko-kulturního přístupu. Díky tomuto vymezení jsme dosáhli oblasti, která je průnikem více faktorů a zároveň její rozloha vyhovuje účelům práce. Lze však předpokládat, že pokud by člověk pracoval s jiným vymezením téhož regionu, došel by jiných výsledků.

Bakalářská práce obsahuje v analytické části písně, jejichž zápis byl proveden nejpozději před více jak sto lety. Otázkou tedy je, nakolik analýza reflektuje současnou situaci lidové písně v regionu. Tento postup byl však zvolen právě proto, že autoři ve svých sbírkách doložili přesnou lokalitu sběru písní. V moderních zpěvnících se s tímto přístupem setkáme spíše zřídka. Bylo by proto obtížné písně přesněji lokalizovat a doložit tak jejich původ v regionu Uherskohradištska.

Zanalyzované lidové písně mohou být inspirací pro folklorní soubory, zejména pak pro soubory z obcí, ze kterých byly písně vybrány. Analýzy písní můžeme dále využít také v oblasti školství. U jednoduchých písní se žáci mohou pokusit sami určovat tónorod nebo takt. Na základě inspirace v této práci mohou učitelé používat méně složité písně jako výukový materiál. Díky němu by žáci mohli nejen poznat svůj region, ale po úpravě či přizpůsobení metody by se sami mohli pokoušet rozpoznávat některé z hudebních výrazových prostředků.

Vnímáme možnost dále pracovat s výsledky naší práce, které by bylo možno využít při porovnávání písní z jiných regionů mezi sebou. To by však nejprve vyžadovala podobnou analýzu písní, jakou jsme v práci provedli, i v jiných regionech. Jinou možností, jak s výsledky práce dále do budoucna pracovat je porovnat starší písně s jejich současnou tradiční podobou v rámci Uherskohradištska. Tento přístup by však vyžadoval nejprve záznam současné podoby dodnes zpívaných písní a následné textové i hudební porovnání.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat lidové písně z oblasti Uherskohradištska ze sbírek Františka Sušila Moravské národní písně s nápěvy do textu vředenými a Valentina Lísy Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska. Naplnění cíle bylo provedeno teoretickou charakteristikou oblasti Uherskohradištska a následnou hudební analýzou písní založenou na zkoumání určení přednesu, tónin, stupňů tónin, taktu, popřípadě tempo, které však bylo možné přesně určit pouze ve sbírce Valentina Lísy. Její výsledek nám potom pomohl lépe poznat charakter lidové písně z této úzce vymezené oblasti.

Na základě provedené analýzy vyplývá, že lidový písňový projev na Uherskohradištsku je po hudební stránce velmi rozmanitý. Písně jsou určeny k přednesu dívčímu, chlapeckému, nebo jsou dialogem obou. U některých písní však nešlo rozpoznat, komu je určena k interpretaci. Tóniny písní se většinou řídí posuvkami moderních tónin, v některých případech jsou do nich vloženy posuvky typické pro staré církevní tóniny. Tyto posuvky se mohly vyskytovat buď v celé písni, nebo jen v určitých taktech. Durová tónina je v mírně převažujícím poměru nad mollovou. Ve většině případech píseň začíná na tónice nebo dominantě a končí na tónice. Převažující část písní je zapsána ve třídobém taktu, menší část ve dvoudobém a výjimku tvoří písně s jinými taktovými předznamenáními.

V teoretické části jsme se seznámili se slováckou lidovou písni jako prostředkem sebevyjádření, do jehož rytmiky se často promítala emocionalita a nálada písně.⁹¹ Ve vybraných písních jsme se proto často mohly setkat s tečkovaným rytmem, korunami nebo akcenty. Vyjádření citovosti dokládají také tóniny, které mohou být obohaceny kolísavými tóny poukazující na vnitřní rozechvělost písně. V několika vybraných písních jsme se tak mohli setkat s vloženými posuvkami typickými pro staré církevní tóniny, které mohly mít kolísavý charakter. Josef Černík v publikaci *Moravské Slovensko* píše, že ve slovácké lidové písni mírně převažuje dur nad moll a třídobý takt nad dvoudobým.⁹² Tomuto tvrzení odporuje analytická část s vybranými písněmi, kde poměr dur/moll je právě opačný, stejně tak dvoudobý takt nepřevažuje nad třídobým. Díky využití starých sbírek navíc byly připomenuty písně, se kterými se dnes setkáme buď výjimečně, nebo vůbec.

Moravské Slovensko má bohatou kulturní tradici. Na Uherskohradištsku jsou významnými nositeli lidových obyčejů kroužky a folklorní soubory, které ve svém tanečním

⁹¹ HÚSEK, Jan a Antonín BOHÁČ. *Moravské Slovensko*. s. 617–618.

⁹² TAMTÉŽ, s. 615.

repertoáru často reprezentují oblast Dolňácka nebo se úzce soustředí na lidovou kulturu doloženou z vlastní obce. Folklorní soubory současně ožívují a pořádají akce spojeny s výročními obyčejí, organizují koncerty, spolupracují s cimbálovými muzikami a jsou iniciátory folklorního dění v obcích. Folklor spojený s lidovou písní je tedy na Uherskohradištsku velmi hluboce zakořeněn a těší se zájmu veřejnosti, o čemž svědčí i folklorní akce ve stylu festivalu a ukázkového předvádění lidové kultury.

Tato bakalářská práce může být zdrojem inspirace pro folklorní soubory a jejich repertoár, neboť zájmem folklorních souborů bývá zařazovat do svého programu. Zároveň je využitelná ve školství, neboť je pro děti přínosné učit se písním z vlastní obce či regionu. Mým přáním je, aby čtenář prostřednictvím práce poznal bohatství lidového umění a způsobu sebevyjádření písní.

Prameny a literatura

BROUČEK, Stanislav a Richard JEŘÁBEK, ed. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1711-4.

CEKOTA, Vojetěch. *Spytihněv: Dějiny obce*. Spytihněv: Obecní úřad Spytihněv, 1991.

DVOULETÝ, Michal. *Na paletě krojů: slovácké slavnosti vína a otevřených památek Uherské Hradiště*. Uherské Hradiště: Nadace Děti-kultura-sport, 2010. ISBN 978-80-254-7930-8.

HÚSEK, Jan a Antonín BOHÁČ, NIEDERLE, Lubor, ed. *Moravské Slovensko*. Boskovice: Albert, 2014. Národopis lidu československého. ISBN 978-80-7326-249-5.

JANÁČEK, Leoš, ed. *Národní písně moravské v nově nasbírané*. [V Praze: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901].

JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. Vlastivěda moravská. ISBN 80-86156-31-1.

JELÍNKOVÁ, Zdena. *Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska: popisy tanců ke stejnojmenné videokazetě: Díl VII.. část 2. Slovácko: Dolňácko*. Strážnice: Ústav lidové kultury ve Strážnici, 1996.

KRAMÁŘOVÁ, Věra. *Nezaváté stopy: několik pohledů do galerie zajímavých osobností spjatých s Otrokovicemi ve 20. a 21. století*. Otrokovice: Město Otrokovice, 2017. ISBN 978-80-270-3203-7.

KRIST, Jan Miroslav. *Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska: (Doprovodná publikace ke stejnojmenné videokazetě): Řada druhá. Mužské taneční projevy*. Strážnice: Ústav lidové kultury ve Strážnici, 2002. ISBN 80-86156-55-9.

LAPČÍK, Miroslav. *50. výročí národopisného souboru Včelaran*. Programový bulletin. Klub kultury Uherské Hradiště, premiéra 29. 5. 2010. Uherské Hradiště. 2010.

LÍSA, Valeš. *Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska*. V Přerově: Valeš Lísa, 1911.

MACEK, Petr, ed. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Supraphon, 1997. ISBN 80-7058-462-9.

Od folkloru k folklorismu: slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku. Redaktor Lucie UHLÍKOVÁ, redaktor Martina PAVLICOVÁ. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997. ISBN 80-86156-06-0.

PAJER, Jiří. *Svět lidové písně.* Strážnice: Ústav lidového umění, 1989.

PILÁT, Zdeněk. *Od Derfle k Sadům: kapitoly z dějin obce.* V Uherském Hradišti: SPLK, 2017. ISBN 978-80-903098-7-6.

TARCALOVÁ, Ludmila. *Hody s právem na Uherskohradištsku.* V Uherském Hradišti: Slovácké muzeum, 2008. ISBN 978-80-86185-69-9.

Uherskohradištsko. 2. upr. vyd. Redaktor Vladimír NEKUDA. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 1992. Vlastivěda moravská, sv. 63. ISBN 80-85048-39-6.

SUŠIL, František, Robert SMETANA a Bedřich VÁCLAVEK. *Moravské národní písně: s nápěvy do textu vřaděnými.* 5. vyd. Praha: Argo, 1998. ISBN 80-7203-096-5.

INTERNETOVÉ ZDROJE

In: *Kunovské léto: O festivalu* [online]. 2013 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <http://www.kunovske-leto.cz/o-festivalu-informace-o-akci>

In: *Slovácké slavnosti vína a otevřených památek: O akci* [online]. 2016 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <http://www.slavnostivinauh.cz/o-akci>

In: *Folklorní soubor Cifra: O Nás* [online]. [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: www.fscifra.eu/#About

In: *Dolina: Historie* [online]. [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <http://fsdolina.cz/o-nas/historie/>

In: *Dolina: Jevištní zpracování* [online]. [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <http://ww.fsdolina.cz/o-nas/jevistni-zpracovani/>

In: *Pentla - folklorní soubor: O nás* [online]. 2018 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <http://www.pentla.com/>

In: *Folklorní soubor Včelaran, z.s.: Cimbálová muzika* [online]. 2019 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <http://www.vcelaran.cz/cimbalova-muzika-id-88.html>

In: *Folklorní soubor Včelaran, z.s.: O nás* [online]. 2019 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <http://www.vcelaran.cz/historie-souboru-id-125.html>

In: *Folklorní soubor Včelaran, z.s.: "Setkání pod lipů"* [online]. 2019 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <http://www.vcelaran.cz/setkani-pod-lipu-id-87.html>

Anotace

Jméno a příjmení:	Marie Hoferková
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Lenka Kružiková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Lidová píseň na Uherskohradištsku
Název v angličtině:	The folk song in the Uherskohradišsko region
Anotace práce:	<p>Cílem bakalářské práce je analyzovat lidové písně z oblasti Uherskohradištska. Práce je rozdělená do osmi kapitol. Jednotlivé kapitoly se věnují vymezení Slovácka, kultuře Uherskohradištska, moravské lidové písní, specifickým slovácké lidové písně, významným osobnostem Uherskohradištska, metodologii, analýze písní a diskuzi. V analytické části jsme pracovali se sbírkami Františka Sušila Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými a Valentina Lísy Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska. Na vybraných lidových písních jsme hodnotili tóninu, stupně, takt, tempo a určeného interpreta. Na základě těchto kritérií jsme vymezili lidovou píseň Uherskohradištska.</p>
Klíčová slova:	Uherskohradištsko, lidová píseň, folklor, slovácká píseň, analýza písní

Anotace v angličtině:	<p>The goal of this thesis is to analyse folk songs from the region Uherskohradištsko. The thesis is divided into eight chapters. Individual chapters deal with the demarcation of Slovácko, the culture of Uherskohradištsko, Moravian folk songs, specifics of Moravian Slovak folk songs, important personalities of Uherskohradištsko, and finally the methodology, the analysis of songs and discussion. In the analytical part we worked with the following collections of songs: Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými by František Sušil and Slovácké a lidové písně z Uher. Hradištska by Valentin Lísa. We evaluated the key, the scale degree, the measure, the tempo, the bar and performers of chosen songs. Based on these criteria we defined the folk song of Uherskohradištsko.</p>
Klíčová slova v angličtině:	<p>Uherskohradištsko, folk song, folklore, Moravian Slovak folk song, analysis of songs</p>
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	<p>58</p>
Jazyk práce:	<p>Český</p>